

Kirje

9.1.2023

VN/34384/2022

VN/34384/2022-OKM-1

Kirje kunnille sekä opetuksen, koulutuksen ja vapaan sivistystyön järjestäjille

Valmistautuminen Ukrainasta paenneiden kotikuntaoikeuteen ja kasvatus- ja koulutuspalveluiden järjestämiseen

Kun tilapäistä suojelua saava henkilö on oleskellut Suomessa vähintään vuoden ajan ja hänen oleskelulupaansa on jatkettu, hän voi hakea Digi- ja väestötietovirastolta kotikuntaa. Henkilö voi itse valita uuden kotikunnan, mikä voi vaikuttaa kunnissa palvelujen tarpeeseen kunnissa. Digi- ja väestötietovirasto tulee tarkentamaan hakemista koskevaa ohjeistusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö haluaa tällä kirjeellä muistuttaa kuntia ja koulutuksen järjestäjiä siitä, että Ukrainasta paenneiden osalta oikeus kotikuntaan vaikuttaa myös OKM:n hallinnonalan lainsäädännön soveltamiseen. Kotikunnan myötä sovellettavaksi tulevat esimerkiksi oppivelvollisuutta koskevat säädökset.

Kotikunnan myötä kuntien vastuu tilapäistä suojelua saavien henkilöiden palveluiden järjestämisestä kasvaa. Tieto saatavilla olevista palveluista on tärkeää sujuvan arjen kannalta.

Kotikunnan saamiseksi vaadittava vuoden oleskelu voi täytyä Suomeen saapuneilla henkilöillä eri aikaan. Tällöin kunnassa ja samassa perheessäkin on yhtä aikaa sekä kotikunnan omaavia että kotikunnattomia tilapäistä suojelua saavia lapsia ja nuoria.

Opetushallitus tuottaa ukrainankielistä viestintäaineistoa, jota kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjät voivat hyödyntää omassa viestinnässään. Opetushallitus valmistelee viestintää myös suoraan ukrainalaisille, jotta he tietävät, mitä oikeuksia ja velvollisuuksia kotikunnan saaminen heille tuo.

Varhaiskasvatus

Keväästä 2023 alkaen varhaiskasvatuksen tilojen ja henkilöstön tarve kunnassa voi kasvaa, kun ensimmäiset Ukrainaista paenneet hakevat kotikuntaa. Myös neuvonta- ja tulkkipalveluita tarvitaan enemmän. Kotikunnalla on varhaiskasvatuslain (540/2018) 6 §:n nojalla velvollisuus järjestää lapselle varhaiskasvatusta ja lapsella on varhaiskasvatuslain 12 §:n nojalla subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen hänen saatuaan kotikunnan.

Edellä mainitun lisäksi kunnan on järjestettävä varhaiskasvatusta lain 6 §:n 2 momentin sekä 6 §:n 3 momentin nojalla myös kotikunnattomalle lapselle laissa mainituissa tilanteissa. Vaikka tilapäisen suojelun piirissä olevalla lapsella ei vielä olisi kotikuntaa Suomessa, kuntia kannustetaan jatkossakin varhaiskasvatuksen tarjoamiseen myös heille huomioiden lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ja huoltajien työllistyminen.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 29
00023 Valtioneuvosto

Meritullinkatu 10
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

09 135 9335
+358 9 135 9335

kirjaamo.okm@gov.fi

Kunnan on järjestettävä neuvontaa ja ohjausta varhaiskasvatuspalveluista ja niihin hakemisesta. Kunnan on tehtävä päätös varhaiskasvatuksen järjestämisestä tai sen epäämisestä. Varhaiskasvatus järjestetään kaikissa tilanteissa varhaiskasvatuslain mukaisesti.

Esi- ja perusopetus

Suomessa vakinaisesti asuvat alle 18-vuotiaat ovat oppivelvollisia. Kotikunnan myötä lapselle ja nuorelle tulee oppivelvollisuus. Oppivelvollisuutta voi suorittaa oppivelvollisuuslain mahdollistamilla ja Suomen koulutusjärjestelmän edellyttämällä tavoilla. Oppivelvollisen etäopiskelu Ukrainaan on mahdollista vain omalla ajalla.

Kunnan on huolehdittava, että esi- ja perusopetusikäiset tavoitetaan kasvatuksen ja opetuksen pariin. Tämä edellyttää huoltajille ja perheille kohdennettua viestintää esimerkiksi esiopetukseen hakeemisesta ja kouluun ilmoittautumisesta sekä yhteistyötä muun muassa maahanmuuttopalveluista vastaavan tahon, sosiaali- ja nuorisotoimen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjien kanssa. Opetus järjestetään perusopetuslain ja opetussuunnitelmien perusteiden mukaisesti.

Kunnan on hyvä suunnitella, millä tavalla ukrainalaisten oppilaiden huoltajat tavoitetaan ja millä tavalla kunnassa saatavista koulutuspalveluista ja oppivelvollisuudesta kohderyhmälle informoidaan. Huoltajia tulee informoida myös oppivelvollisuuslain mukaisista huoltajia koskevista velvoitteista.

Kotikunnattomilla tilapäistä suojelua saavilla ja kunnassa asuvilla lapsilla on oikeus osallistua esi- ja perusopetukseen sekä esi- ja perusopetukseen valmistavaan opetukseen. Koulu ja kouluyhteisö tukevat lapsen hyvinvointia ja turvallisen arjen rakentumista.

Esi- ja perusopetus sekä niihin valmistava opetus järjestetään kaikissa tilanteissa perusopetuslain (628/1998) mukaisesti.

Varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen rahoitus

Kunta saa kotikuntamerkinän omaavien lasten kasvatus- ja koulutuspalvelujen järjestämiseen kunnan peruspalvelujen valtionosuutta. Maksatus tapahtuu jälkikäteen. Peruspalveluiden valtionosuus perustuu kunnan asukasmäärään, jota valtiovarainministeriö vuosittain tarkastelee vuoden lopun tilanteessa 31.12. Vuoden 2023 aikana kotikunnan saaneet varhaiskasvatusikäiset lapset tulevat siten peruspalveluiden valtionosuuden maksatuksen piiriin 1.1.2025 alkaen. Esi- ja perusopetusikäisten osalta valtio maksaa kotikuntakorvauksen myös kotikunnattomista oppilaista, mutta kotikunnan saatuaan hekin tulevat edellä kuvatulla tavalla asukasperusteisen valtionosuuden piiriin.

Valmistavan opetuksen järjestäminen rahoitetaan kunnille täysimääräisesti ja takautuvasti perustuen valmistavan opetuksen läsnäolokuukausiin.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjien sekä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuu oppivelvollisista

Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjillä sekä muilla oppivelvollisuuskoulutusta järjestävillä sekä viimesijassa asuinkunnalla on velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista. Näin voidaan varmistaa, että opiskelijaa voidaan tukea ja ohjata riittävästi koko opiskelun ajan.

Oppivelvollisuuslain 11 §:n nojalla velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen on perusopetuksen järjestäjällä. Samankaltainen ohjaus- ja valvontavastuu on koulutuksen järjestäjällä silloin, kun oppivelvollinen opiskelee tutkintokoulutukseen valmentavassa koulutuksessa tai kansanopistojen oppivelvollisille tarkoitettussa koulutuksessa. Kun opiskelija aloittaa toisen asteen koulutuksessa, vastuu opiskelijan ohjauksesta, tuesta ja valvonnasta siirtyy oppivelvollisuuslain 12 §:n mukaisesti tälle, esimerkiksi lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen järjestäjälle.

Oppivelvollisuuslain 14 §:n mukaan oppivelvollisen asuinkunnan tulee ohjata ja valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, ellei ohjausta ja valvontaa ole säädetty muun toimijan tehtäväksi. Jos kunnan alueelle muuttaa ulkomailta oppivelvollisuusikäinen nuori, on asuinkunnan tehtävänä varmistaa, että oppivelvollisuusikäinen nuori hakeutuu koulutukseen ja aloittaa oppivelvollisuutensa suorittamisen.

Opetuksen ja koulutuksen järjestäjän sekä asuinkunnan ohjaus- ja valvontavastuusta on tarkempaa tietoa opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla <https://okm.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>

Lukio, ammatillinen koulutus, TUVA ja muu toisen asteen koulutus

Toisen asteen koulutukseen osallistuminen tukee nuoren hyvinvointia ja turvallisen arjen rakentamista.

Sekä lukiokoulutukseen että ammatilliseen koulutukseen on vapaa hakeutumisoikeus. Tilapäistä suojelua saavat, kotikunnattomat henkilöt voivat hakea opintoihin samoin edellytyksin kuin Suomen kansalaiset. Tilapäisen suojelun piirissä olevan nuoren opiskeluvaihtoehtona voi hänen tavoitteidensa ja koulutuksen järjestäjän tarjonnan mukaan myös olla tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA).

Jos tilapäistä suojelua saavat oppivelvollisuusikäiset saavat kotikuntalaissa tarkoitetun kotikunnan, tulevat he oppivelvollisuuden piiriin. Tällöin heihin sovelletaan oppivelvollisuuslakia.

Koulutuksen järjestäjän on hyvä suunnitella, millä tavalla ukrainalaisten opiskelijoiden huoltajat tavoitetaan ja millä tavalla koulutuspalveluista ja oppivelvollisuudesta kohderyhmälle informoidaan. Huoltajia tulee informoida myös oppivelvollisuuslain mukaisista huoltajia koskevista velvoitteista.

Oppivelvollisen velvollisuus hakeutua perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen

Oppivelvollisen on hakeuduttava ennen perusopetuksen viimeisen vuosiluokan päättymistä ammatilliseen koulutukseen (ammatillinen perustutkinto tai ammattitutkinto), lukiokoulutukseen, tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA) tai muuhun oppivelvollisuuden piiriin kuuluvaan koulutukseen, kuten kansanopistojen oppivelvollisille suunnattuihin koulutuksiin tai vieraskieliseen koulutukseen.

Oppivelvollinen, joka on suorittanut perusopetuksen oppimäärän, mutta jolta puuttuu perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi riittävä suomen tai ruotsin kielen taito, ohjataan hakeutumaan aikuisten perusopetukseen, TUVA-koulutukseen tai kansanopistoissa järjestettävään koulutukseen, jossa noudatetaan aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen maahanmuuttajille tarkoitetun koulutuksen opetussuunnitelma-suositusta.

Hakeutuminen perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin tapahtuu valtakunnallisten hakumenettelyjen kautta tai muulla menettelyllä, esim. hakemalla suoraan oppilaitokseen jatkuvan haun kautta. Perusopetuksen päättävä nuori hakee ensisijaisesti yhteishaussa, joka toteutetaan vuosittain helmi-maaliskuussa.

Kuntien ja opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toivotaan pohtivan kohdennettuja toimenpiteitä Ukrainasta paenneiden nuorten opinto-ohjaukseen ja nuorten tavoittamiseen. Hakeutumisvelvollisuudesta on tiedotettava myös huoltajia.

Suomen tai ruotsin kielen opiskelu vapaan sivistystyön oppilaitoksissa

Opetus- ja kulttuuriministeriö kannustaa kuntia toimimaan siten, että mahdollisuutta järjestää maksutonta suomen tai ruotsin kielen koulutusta vapaan sivistystyön oppilaitoksissa, eli kansalaisopistoissa, kansanopistoissa, kesäyliopistoissa tai opintokeskuksissa, hyödynnettäisiin nykyistä enemmän. Opiskelijalle voidaan laatia kotoutumissuunnitelma, jolloin koulutukset ovat osallistujille maksuttomia.

Oppilaitoksen ylläpitäjä saa koulutuksesta sadan prosentin valtionosuusrahoituksen, jos koulutus on hyväksytty opiskelijan kotoutumissuunnitelmaan. Kotoutumissuunnitelmia voivat laatia kunnat tai TE-toimistot. Vapaassa sivistystyössä järjestettäviä omaehtoisia kotouttavia kieliopintoja voidaan tukea työttömyysetuudella, jos henkilö on työtön työnhakija ja hänelle on myönnetty kotikunta Suomessa.

Mikäli henkilölle ei ole laadittu kotoutumissuunnitelmaa, vapaan sivistystyön koulutuksena järjestetty suomen tai ruotsin kielen koulutus on lähtökohtaisesti maksullista. Jos henkilölle on myönnetty kotikunta Suomessa, kansalaisopistoilla, kansanopistoilla ja opintokeskuksilla on mahdollisuus käyttää Opetushallituksen myöntämiä opintoseteliavustuksia opiskelijamaksujen alentamiseen tai poistamiseen.

16–18-vuotiaan nuoren mahdollisuudet suomen tai ruotsin kielen vahvistamiseen

Tilapäistä suojelua saava 16–18-vuotias nuori, jolla ei ole kotikuntaa Suomessa, voi vahvistaa suomen/ruotsin kielen osaamista kansalaisopistojen, kansanopistojen, kesäyliopistojen tai opintokes-

kusten järjestämässä kotouttavassa kielikoulutuksessa. Jos hänelle laaditaan kotoutumissuunnitelma, johon koulutus hyväksytään, koulutus on hänelle maksuton ja oppilaitoksen ylläpitäjä saa koulutuksen järjestämisestä sadan prosentin valtionosuuden.

Jos oppivelvollinen nuori on suorittanut perusopetuksen oppimäärän tai sitä vastaavat opinnot, mutta häneltä puuttuu riittävä suomen tai ruotsin kielen taito perusopetuksen jälkeisen koulutuksen suorittamiseksi, hän voi suorittaa oppivelvollisuutta osallistumalla aikuisten perusopetukseen.

Vaihtoehtona on osallistua kansanopiston koulutukseen, jossa noudatetaan aikuisten maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen opetussuunnitelman perusteita tai Opetushallituksen laatimaa maahanmuuttajille tarkoitettua koulutuksen opetussuunnitelmasuosittelua.

Oppivelvollinen nuori voi vahvistaa opiskelu-/tutkintokielen taitoja myös TUVA-koulutuksessa. TUVA-koulutuksessa oletetaan opiskelijalla olevan riittävä peruskielitaito, mutta opiskelijan henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa voidaan painottaa erityisesti koulutuksen alussa opiskelukielen taidon kehittämiseen liittyviä opintoja.

Lisätietoa verkossa

Kirje ei ole kattava aineisto sovellettavasta lainsäädännöstä, mutta toivomme siitä olevan apua uuteen tilanteeseen valmistauduttaessa.

Lisätietoja ja vastauksia usein kysyttyihin kysymyksiin on luettavissa opetus- ja kulttuuriministeriön verkkosivuilla osoitteissa:

<https://okm.fi/ukraina>

<https://okm.fi/kysymyksia-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>

Opetushallituksen tukimateriaaleihin voi tutustua osoitteissa:

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-lasten-varhaiskasvatus-ja-esiopetus>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-lasten-ja-nuorten-oppimisen-tukemisen-perusopetuksessa>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/perusopetuksen-oppilashuolto-koulun-hyvinvointityota-ja-tukee-jokaista-oppilasta>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-opiskelumahdollisuudet-ja-opiskelun-tuki-lukiokoulutuksessa>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ukrainasta-paenneiden-opiskelumahdollisuudet-ja-opiskelun-tuki-ammattillisessa>

<https://www.oph.fi/fi/usein-kysyttya/mihin-koulutuksiin-perusopetusta-vastaavan-koulutuksen-suorittaneita-16-18-vuotiaita>

Opetushallituksen tietopakettit koulutuksesta ja tutkinnoista Ukrainassa:

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/varhaiskasvatus-ukrainassa>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/perusopetus-ja-lukio-ukrainan-koulujarjestelmassa>

<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/ammattillinen-koulutus-ukrainassa>